

Spoznavanje z italijanskimi metodami estetske reintegracije na mednarodni delavnici retuše

Na mednarodni delavnici Retuša na stenskih poslikavah pod vodstvom Alberta Felicija leta 2020, smo se udeleženci spoznali s smernicami italijanske restavratorske stroke, ki temeljijo na načelih Cesareja Brandija in so izšla v knjigi *Teoria del restauro* (Rim, 1963). Eno ključnih načel Brandijevega razmišljanja je, da je umetniško delo celovito in ga ni mogoče tretirati parcialno. To pomeni, da fragmentarno ohranjeno umetniško delo zaradi nerazdružljivost materiala in oblikovanja še naprej potencialno obstaja kot celota v vsakem od svojih fragmentov in ga je na podlagi fragmentov, ki so verodostojne priče prvotnega stanja, mogoče obnoviti. Pri obravnavi vrzeli Brandi meni, da glavni problem vrzeli v umetniškem delu ni tisto, kar manjka, temveč to, kar je tja neprimerno vstavljeno. Vsaka vrzel namreč predstavlja obliko v sliki, zato nam analize psihologije oblik pomagajo razumeti možne načine za njihovo »nevtalizacijo«. To je vodilo do rešitev v obliki nevtralne retuše, pri kateri s čim bolj nevtralnimi toni zmanjšamo dominanco vrzeli in jih potisnemo v ozadje. Brandi zapiše, da moramo pri restavratorskem posegu upoštevati nekatera praktična načela: možnost ponovitve postopkov - vsak poseg mora omogočiti morebitne prihodnje posege in prepoznavnost - poseg reintegracije mora biti vedno prepoznaven, zato mora biti dopolnitev z razdalje, s katere gledamo umetnino, neopazna, ob pogledu od blizu pa mora biti takoj opazna in to brez pomoči posebnih pripomočkov. Prepoznavnost je nujna tudi zato, ker je vsak poseg v umetnino subjektiven, zato mora biti naša interpretacija vedno prepoznavna in izpostavljena presoji gledalcev. Tako so na Istituto Centrale del Restauro v Rimu razvili razločevalno tehniko barvnega dopolnjevanja s črticami, *tratteggio*, ki se po tehniki in materialu (uporaba akvarela) razlikuje od originalne podobe. Na podlagi rimske teorije so na Opificio delle Pietre Dure v Firencah razvili še dva dodatna načina retuširanja s črticami: barvno selekcijo za vrzeli, ki jih je možno rekonstruirati in barvno abstrakcijo za vrzeli večjih razsežnosti, kjer rekonstrukcija zaradi pomanjkljivih podatkov ni mogoča. Na delavnici smo v praksi spoznali obe florentinski metodi in metodo podložnega toniranja vrzeli, kot so obrabe in abrazije (razvito na OPD, čeprav je pri Brandiju in Baldiniju ne zasledimo, saj nista nikoli posegala na original). To retušo se gradi postopoma s tehniko pikic in črtic, pravo intenzivnostjo barv in uporabo največ štirih pigmentov. Uporabi se samo en izbrani ton za vse vrzeli, potem pa se lahko doda nekaj barvnih pikic. Nikoli ne začnemo z retušo na najbolj ohranjenem delu, saj se tako razlika med ohranjenimi in obrabljenimi območji poveča. Sprejemljivo je, da se na eni umetnini glede na stanje njene ohranjenosti uporabljajo različne vrste retuše.

Slika 1, 2: Udeleženci delavnice med delom na vajenicah na Restavratorskem centru. (foto: Anita Klančar Kavčič)

Slika 3, 4: Vajenica z izvedbo retuše v barvni selekciji in barvni abstrakciji z različnimi vezivi. (foto Ajda Mladenović)

Slika 5: Podložna retuša na fragmentu snete freske. (Foto: Ajda Mladenović)

Slika 6, 7: Poslikava na slavoločni steni cerkve sv. Jošta v Šentjoštu, pred posegom in po kitanju z malto v barvi intonaca. (foto Ajda Mladenović)

Slika 9: Poskusni vzorci s podložno retušo na južni steni cerkve sv. Jošta v Šentjoštu. (foto: Ajda Mladenović)

Slika 8: Izboljšana berljivost poslikave na slavoločni steni po kitanju in podložnem toniranju poškodb (foto Marta Bensa)